

ԹՈՒՐԷ-ԹԱԹԱՐ ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻՆ ԴԱՍԵՐՆ ՈՒ ՀԱԿԱԴԱՐԶ ՔԱՅԼԵՐԸ

Posted on November 30, 2020 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Մերթ Գ. Տերտերեան, Պէյրուզ, 17 Նոյեմբեր 2020

Արցախի եւ Արեւելահայաստանի դեմ թուրք-թաթար փանթուրքական նախայարձակումը՝ հիմա որ կասեցուած է Ռուսաստանի **պարտադրած** զինադադարով, հարկ է հակիրճ անդրադառնալ այս պատերազմի տեղի տուած **դասերուն, հետեւանքներուն**, եւ՝ մեզմէ պահանջուած **հակադարձ քայլերուն**

1 - Ռուսաստանի թէեւ յապաղած, բայց ճակատագրական կարմիր գիծին հասած պահին միջամտութիւնը **փրկեց**՝ ոչ միայն Արցախի **գրաւեալ** տարածքներուն, այլեւ՝ Արեւելահայաստանի Հայութիւնը: Քանի որ, այլապէս՝ թուրք-թաթար ճակատին փանթուրքական ծրագիրն էր՝ **գրաւել նաեւ** Արեւելահայաստանը: Այս ծրագրին մասին, թուրք-թաթար ճակատի **զինակից**՝ Իսրայէլի "Jerusalem Post"-ը, իր 16 Յունիս 2020 թուակիր համարին մէջ կը տեղեկացներ, թէ՛ Թուրքիոյ բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը գաղտնի ծրագիր մը պատրաստած է՝ **Յունաստանի եւ Հայաստանի վրայ յարձակելու**

Ասիկա՝ այս պատերազմին մեզի տուած **առաջին դասն** է. թէ՛ թուրք-թաթար վտանգին դեմ, մեր միակ փրկիչը՝ Ռուսաստանն է, ոչ թէ որովհետեւ մեզ շահ տ կը սիրէ, այլ՝ քանի որ մեր եւ Ռուսաստանի ազգային անվտանգութեան շահերը **կը համընկնին** իրարու հետ, Փանթուրքիզմի (համաթուրանական-խմբ.) վտանգին դեմ:

2 - Այս պատերազմին փաստուեցաւ, որ թուրք-թաթար ճակատը **հրաժարած չէ Փանթուրքիզմի Ծրագրէն**: Եւ ուրեմն՝ Փանթուրքիզմի վտանգը **անկայ է տակաւին**: Այս ալ **երկրորդ դասն է** այս պատերազմին, որպէսզի չմոռնանք ու չանտեսենք Ռուսաստանի **անփոխարինելի** պաշտպանութիւնը մեզի՝ Փանթուրքիզմի վտանգին դեմ:

3 - Ամբողջ աշխարհի իմացաւ այս պատերազմին թրքական **նախաձեռնութիւնը**, Ատրպէյճանի գործադրութիւնը եւ **Իսրայէլի աջակցութիւնը զինամթերքով**: Այս ալ պատերազմին **երրորդ դասն է** մեր հայ **սիոնահարներուն**, որոնք հիմա իրենք զիրենք **սիոնախաբ** պիտի զգան, եթէ՛ **անուղղայ** սիոնահարներ չեն:

4 - Արցախի անկախ հանրապետութիւնը **կը մնայ անկախ**, թէեւ կարգ մը տարածքներ, զինադադարի բերումով, **առժամաբար** կը մնան Ատրպէյճանի գրաւումին տակ: **Անոնց ազատումը** մենք պարտինք վճռականօրէն պահանջել բանակցութեանց սեղանին վրայ, եւ չսպասենք որ Ռուսաստան **մեր փոխարէն** պահանջէ կամ պարտադրէ անոնց ազատումը: Եթէ մենք չպահանջենք, Ռուսաստան չի կրնար **մեզմէ աւելի պահանջատէր ըլլալ...**: Ռուսաստան գոհ կը մնայ, երբ մենք պահանջենք, եւ **ինք՝ պաշտպանէ մեր պահանջը**: Ամէն պարագայի, Արցախի կորիզը կը գտնուի **բացառաբար** Ռուսաստանի խաղաղարար ուժերու **պաշտպանութեան տակ**: Շնորհիւ Փութինի իմաստուն դիւանագիտութեան ու հեղինակութեան, Արցախի կորիզը ազատ մնաց **օտար** խաղաղարարներու, եւ մասնաւորաբար՝ **թուրք խաղաղարարներու շրջափակումէն**: Որովհետեւ՝ Արցախը կը գտնուի Հարաւային Կովկասի մէջ, իսկ **Անդրկովկասը՝**

Ռուսաստանի ազգային անվտանգության գոտին մաս կը կազմէ

5 - Փաստուեցաւ Թուրքիոյ հովանաւորութիւնը ահաբեկչական եւ ոճրագործ ամենազգի վարձկան աւազակախումբերուն: Այս փաստին ծանօթացաւ ողջ աշխարհը, որուն հետեւանքով՝ Թուրքիա **չի կրնար մաս կազմել** Արցախի հարցին շուրջ ոչ մէկ **բանակցութեան**: Ասիկա Թուրքիոյ **երկրորդ պարտութիւնն է**: Իսկ **առաջին եւ մեծագոյն պարտութիւնը՝** Թուրքիա կրեց, երբ պահանջեց մաս կազմել խաղաղարար ուժերուն, եւ Փութին կտրականօրէն մերժեց: Սուլթան Էրտողան կը յուսար, որ իր **ամբողջական միջամտութեամբը** պատերազմին, կրնար աթոռ մը ապահովել բանակցութեանց սեղանին շուրջ:

6 - Այս պատերազմին **դրական** արդիւնքներէն է այն, որ ողջ աշխարհի դատապարտեց թուրք-թաթար ճակատի **ռազմատենչութիւնը** եւ **անյապաղ զինադադար** պահանջեց: Այդ ճակատը **մեկուսացաւ** նաեւ իսլամ երկիրներէն: Անոնցմէ ոչ մէկը կանգնեցաւ իր կողքին, բացի՝ **սիոնական տարատնկեալ պետութենէն**: Մինչ իսլամական Իրանը կանգնեցաւ այդ ճակատին դէմ, որովհետեւ Իրան եւս թշնամին է Փանթուրքիզմի Ծրագրին, եւ ուրեմն՝ **բնական զինակիցը Հայաստանի եւ Ռուսաստանի**

7 - Այս պատերազմին միւս **դրական** արդիւնքն ալ այն է, որ շարք մը երկիրներու **տեղական իշխանութիւնները ճանչցան** Արցախի Հանրապետութիւնն ու անկախութիւնը, **ճամբայ հարթելով այլ ճանաչումներու**

8 - Այս պատերազմի **դրական** արդիւնքներէն մէկն ալ այն է, որ ծառայեց իբր ցնցումային բուժում (thérapie de choc), զօրաշարժի ենթարկելով Հայ Սփիւռքը, որուն **բոլոր կեդրոնները (առանց բացառութեան)** հանրահաւաքներով եւ ցոյցերով **համաշխարհային հանրային կարծիքը լուսաբանեցին եւ շահեցան՝ ի նպաստ Արցախի անկախութեան եւ Հայ Հողային Դատի արդարութեան**, այս պատերազմը ներկայացնելով իբր **շարունակումը Հայոց Ցեղասպանութեան...:** Սփիւռքահայութեան այս **աննախընթաց** զօրաշարժը բարոյական **անփոխարինելի** նեցուկ մըն է Արցախի եւ Արեւելահայաստանի իշխանաւորներուն, որպէսզի՝ յառաջիկայ բանակցութիւններուն, անոնք ցուցաբերեն ինքնավստահութիւն ու վճռակամութիւն, հայկական իրաւունքներու պաշտպանութեան նուիրական գործին մէջ:

9 - Այս պատերազմին **դրական** արդիւնքներէն է նոյնպէս այն, որ Արաբ Աշխարհը **յստակօրէն** տեսաւ, որ Արցախի եւ Արեւելահայաստանի փանթուրքական թշնամիներուն **զինակիցն է** սիոնական Իսրայէլը, որ իր կարգին թշնամին է Արաբ Ազգայնականութեան մեծագոյն դատին՝ **Պաղեստինեան Դատին**: Եւ հետեւաբար, որ Թուրքիոյ **Նոր-Օսմանիզմը** եւ Իսրայէլի **Սիոնիզմը**, իրենց **ծաւալողապաշտ ծրագրերով, վտանգ կը ներկայացնեն Արաբ Աշխարհին եւս** (ոչ միայն Հայութեան եւ Հայաստանին ու Արցախին): Եւ ուրեմն, իրենք պետք է կանգնին ընդդէմ՝ թուրք-ազերի-իսրայէլ **անսուրբ երրորդութեան, եւ՝ ի նպաստ Հայութեան**: Ուշագրաւ է այն, որ արաբական

մամուլը, հայոց պարտութիւնը վերագրեց անոնց **«մեծ սխալին՝ հեռանալով**

Ռուսաստանէն»: Այս պատերազմին մէջ, անոր մասին մուշ կամ անյայտ գաղտնիք չմնաց ամբողջ աշխարհին համար...:

10 - Այս պատերազմը ծանր կորուստներ պատճառեց մեզի, որովհետեւ՝ Ատրպէյճան **առաջին** պատերազմի (1994 թ.) զինադադարին պատճառներուն հետեւանքով, իր կրած կորուստներէն **դաս առաւ եւ զօրանալով պատրաստուեցաւ այս երկրորդ պատերազմին**: Մինչդեռ մենք, 1994 թուի մեր յաղթանակին փառքով (**ուրանալով Ռուսաստանի նպաստը անոր մէջ**) ոչ միայն **գինովցանք ու քնացանք**, այլեւ՝ տկարացանք, փոխանակ յաղթանակը **ամրապնդելու** համար **առաւել զօրանալու** (երբ մանաւանդ կը տեսնէինք **Ատրպէյճանի զօրանալու ջանքերը**): Մոռացուբեան տուինք այն բանական սկզբունքը, թէ չի բաւեր յաղթել, այլ՝ հարկ է նաեւ ջանալ **պահպանելու եւ ամրապնդելու յաղթանակը**: Ի՞նչ կ'արժէ անկախութեան մը լոկ հռչակման արքթը, եթէ անոր **պահպանումին** ու **ամրապնդումին** ջանքեր չթափուին... (այս ալ **չորրորդ դասն է** պատերազմին):

9. Օլիգարխիական Հանրապետութեան համակարգը **ամէն ինչ ըրաւ** տկարացնելու համար երկիրը՝ քանդելով Խորհրդային Հայաստանի նուաճումները, թալանելով ու կողոպտելով երկրի **ստորգետնեայ եւ վերգետնեայ հարստութիւնները** եւ **հայաթափելով** երկիրը (1.5 միլիոն **հայրենաթողներով**), աւարելու համար անոնց դրամական **տրանսֆերտներն** ալ՝ **անյագ ընչաքաղցութեամբ**... (կարծեք թէ **թշնամիէն** կը խլէին այդ **աւարն ալ**)

Իսկ Փաշինեանի յեղաշրջումը ոչ միայն **արմատախիլ չըրաւ** երեք տասնամեակներու ընթացքին **արմատակալած** օլիգարխիական դասակարգը, այլեւ՝ գործեց 100 տարի առաջ Ա. Հանրապետութեան ղեկավարութեան գործած **ազգակործան արեւելումի սխալը** (հակառուսականութիւնը), **մինչ Ռուսաստան կը գործակցեր Թուրքիոյ հետ, եւ թշնամական կեցուածք չէր ցուցադրեր Ատրպէյճանի նկատմամբ**: 1920 թուի Ապրիլի 26-ին, Մուսթաֆա Թեմալ նամակ մը կը յղէր Վլատիմիր Լենինի՝ թէ ինք զինակից է Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ թշնամի Իմփերիալիզմի, իսկ միայն երկու օր անց (Ապրիլի 28-ին), Ատրպէյճանի Մուսաւաթ հակառուս եւ հակայեղափոխական փանթուրքական կուսակցութիւնը՝ բուլշեւիկ դարձած, ազերի բանուորագիւղացիութեան անունով կը հռչակէր Ատրպէյճանի խորհրդայնացումը եւ կը դատապարտէր **դաւաճան Մուսաւաթը**: Այս անսպասելի **գործնապաշտ (փրակմաթիկ) դիմաշրջումին հակառակ**, Ա. Հանրապետութեան ղեկավարութիւնը կը շարունակէր իր **հակառուսական արեւելումը**, թուրք-թաթար ճակատը զինակից դարձնելով Ռուսաստանի, իսկ Հայաստանը՝ **թշնամի Ռուսաստանի, որ Հայութեան միակ հզօր զինակիցն է Փանթուրքիզմի վտանգին դէմ**...: Եւ՝ այդ իսկ պաշտօնով, Ռուսաստան Հայաստանի արեւմտեան (Թուրքիոյ հետ սահմանագիծ) սահմանին վրայ կը պահէ ոչ միայն իր զինուորական խարխիւը, այլեւ՝ Ռուսաստանի 2000 թուի Ապրիլի 21-ին որդեգրած

Ռազմական Հայեցակարգին մեջ, յատուկ տրամադրություններ ունի իր դաշնակիցներու ազգային անվտանգութեան պաշտպանութեան համար: (Ձեռքի տակ ունինք այդ Հայեցակարգին անգլերէն տարբերակը, որուն Ա. գլուխի Բ. Հատուածի թիւ 2 կէտը կ'ըսէ. «**Չինեալ հակամարտութիւններ, որ կը ստեղծուին Ռուսական Դաշնութեան եւ իր դաշնակիցներուն պետական սահմաններուն մերձակայքին մեջ, Ռուսական Դաշնութեան ռազմական անվտանգութեան սպառնալիք կը նկատուին, եւ պետք է արգիլուին**»: Եւ ասիկա՝ անջատաբար երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած Համաձայնագրէն, որուն ժամկէտը 2044 թուականն է):

Եւ Փաշինեան՝ թուրք-թաթարական արքանին մեջ սեղմուած Հայաստանի վարչապետը, երբ տակաւին պատերազմական վիճակը կը շարունակուի Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի հետ, հակառուսական պոռոտախօսութիւններ եւ **հաւասարե հաւասար** յոխորտանքներ կ'արձակէ (տխմարաբար), **դաս չառնելով** թուրք-թաթարներու **փրակմաթիզմէն**, կորսնցուցած ըլլալով **չափ ու կշիռի** համեմատութեան զգայարանքը... Երբ մեզմէ շատ աւելի հզօրները իրենցմէ աւելի հզօրին կը խոնարհին **փրակմաթիք** մտածողութեամբ, իսկ մենք (Փաշինեան), մեր **ախմախ** յոխորտանքներով, կ'ուզենք չափուիլ մեզմէ շահ տ ու շահ տ աւելի հզօր... **պաշտպանին** իսկ հետ: Եւ՝ Իսրայէլի մօտ Հայաստանի դեսպանատան բացումը կը կատարէ, գիտնալով հանդերձ Իսրայէլի աջակցութիւնը Ատրպէյճանին (զէնքով): Եւ տակաւին՝ հայկական բանակէն կը հեռացնէ այն բարձրաստիճան գինուորականները, որոնք ունին ռուսամետ արեւելում:

11 - Այս գինադարը **խաղաղութեան դաշնագիր մը չէ**: Հետեւաբար, յառաջիկայ բանակցութեանց սեղանին վրայ պիտի քննարկուին բոլոր հակամարտ թեզերն ու իրաւունքները՝ **վերջնական խաղաղութեան** հասնելու համար: Իսկ այդ խաղաղութիւնը **արդար չըլլալու** պարագային, **վերջնական չի կրնար ըլլալ**: Ուրեմն. մենք պարտաւոր ենք՝ **անյապաղ իրականացնել**:

- ա) Ազգային համերաշխութիւն (**ամէն գնով**)
 - բ) Ռուսաստանի հետ հաւատարիմ ու յարգալիր գինակիցի յարաբերութիւններ:
- Ապա՝ բանակցութեանց իրաւահաւասար մասնակից դարձնել Արցախի Հանրապետութիւնը: Քանի որ, առաջին գիծի վրայ պատերազմող կողմերն են՝ Արցախը եւ Ատրպէյճանը (եւ ոչ թէ՝ Հայաստանը եւ Ատրպէյճանը):

Յետոյ՝ **համայն Հայութեան անունով խօսիլ ինքնավստահութեամբ եւ վճռակամութեամբ՝ մեր արդար ու անկապտելի, եւ մեր կողմէ անգիշելի** իրաւունքներուն մասին, որպէս այս հողերուն **բնիկ ժողովուրդ** (6,000 տարիներէ ի վեր), եւ շեշտել որ նախայարձակ երկու պետութիւնները **եկուորներ են** Փոքր Ասիոյ մեջ, եւ **երբ Արցախը կար՝ իրենք չկային այս հողերուն վրայ**:

Եւ մասնաւորաբար յստակացնել ազգային ազատ ինքնորոշումի իրաւունքին՝ **բոլոր բոլորին պարտադիր** (erga omnes) իրաւունք մը ըլլալը Միջազգային Հանրային

Իրաւունքին մէջ:

Միջազգային Հանրային Իրաւունքի դոկտոր-փրոֆեսոր Եւրի Բարսեղով մը ծնած ժողովուրդին ներկայացուցիչները աններելի կ'ըլլան բանակցութեան սեղանին շուրջ, եթէ չկարենան սեղանակիցները համոզել թէ՛ ազգային ազատ ինքնորոշման **իրաւունքին անհակադրելի է** տարածքային ամբողջականութեան **սկզբունքը**, այլապէս՝ կը բովանդակագրկուի erga omnes իրաւունքը: Եւ իլիէմ Ալիեւ **կը սարսափի բանակցութեանց սեղանին վրայ Արցախի կարգավիճակի քննարկումէն**, քանի որ Միջազգային Հանրային Իրաւունքը **կտրականօրէն կը պաշտպանէ Արցախի անկախութեան իրաւունքը...**

ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Ժողովի 1952 թուի Դեկտեմբեր 16-ին առնուած թիւ 637 (VII) Որոշումնագիրը կ'ըսէ. **«ժողովուրդներու եւ ազգերու ինքնորոշումի իրաւունքը ՀԻՄՆԱՔԱԿԱՆ Ե Մարդու հիմնական բոլոր իրաւունքներուն»**

Միջազգային Հանրային Իրաւունքի հեղինակաւոր մասնագետ W.H. Dickinson, միջազգային "International and Comparative Law" հանդէսի 1970 թուի վերջին քառորդի համարին մէջ լոյս տեսած իր "Collective Human Rights of People and Minorities" խորագրով ուսումնասիրութեան մէջ կ'ըսէ. **«Քանի որ ինքնորոշման իրաւունքը կը դասուի Մարդու ՀԱԲԱՔԱԿԱՆ Իրաւունքներու շարքին, ապա ուրեմն, այդ ՀԱԲԱՔԱԿԱՆ իրաւունքին ժխտումը ինքնին՝ կը հանդիսանայ ՉԱՆԳՈՒՎԾԵՂ խախտումը Մարդու Իրաւունքներուն»**

Ինքնորոշման իրաւունքին ունեցած բոլոր բոլորին պարտադիր erga omnes ուժը կը կայանայ այն հրամայականին մէջ, որ այդ իրաւունքը ոչ միայն **պարտադիր է**, նախ եւ առաջ, այն պետութեան համար, որուն սահմաններուն մէջ **հարկադրաբար** կը գտնուի **ինքնորոշուող ժողովուրդը**, այլեւ՝ միւս բոլոր պետութիւններուն, անոնց վրայ դնելով՝ ինքնորոշուող ժողովուրդին **նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնելու պարտաւորութիւնը**, որովհետեւ **«Ինքնորոշման գործընթացին ժամանակ, ԻՐԱԲԱՀԱԲԱՍԱՐ կողմեր կը հանդիսանան բոլորը՝ թէ՛ ԻՆՔՆՈՐՇՈՒՄ Ժողովուրդը, թէ՛ ճնշող ու բռնակցող պետութիւնը եւ թէ՛ միւս բոլոր պետութիւնները, որոնք պարտաւոր են օգնելու նաեւ՝ ինքնորոշման գործընթացի խաղաղ յաջողութեան»**

Վերի ամբողջ պարբերութիւնը, իր դրոյթներով եւ մեջբերուած **խիստ կարեւոր** տողերով, կը պատկանին Միջազգային Հանրային Իրաւունքի հեղինակաւոր հայ ակադեմիկոս Եւրի Բարսեղովի գրիչին: Ան կը վկայէ, թէ՛ գրեթէ **նոյն վերելի պարբերութիւնը կրկնուած է ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Ժողովներու տասնեակ մը որոշումնագրերուն մէջ**, որոնց միայն հինգը հետեւեալ թիւով որոշումնագրերն են. թիւ 2787 (XXVI), թիւ 2649 (XXV), թիւ 2955 (XXVII), թիւ 3070 (XXVIII) եւ թիւ 3246 (XXIX)

Ակադեմիկոս Եւրի Բարսեղով կը շեշտէ նաեւ ինքնորոշման իրաւունքին՝ **անկապտելիութիւնը, անսակարկելիութիւնը, անկասելիութիւնը**, եւ նոյնիսկ

անզիջելիությունը: Ուրեմն, եթե Արցախի ենթարկուի անտանելիորեն ահռելի ճնշումի եւ պահ մը փորձութիւնը ունենայ **զիջելու** իր իրաւունքէն, **այդ զիջումը անվաւեր է** Միջազգային Հանրային Իրաւունքին տեսակետով: (Այս **իրաւունքին** շուրջ յաւելեալ ծանօթանալու համար, տես՝ Մեթր Գ. Տերտերեանի «**Դարադարձի Անդոհանք եւ Մարտակոչեր**» խորագրով հատորի էջ 145-160-ի վրայ անոր գրութիւնը, որուն վերնագիրն է. «Զկայ՝ Արցախի Խնդրի Կարգաւորումի Հարց, Այլ Կայ՝ Արցախի Անկախութեան Փաստ»):

Վերջապէս. յիշենք նաեւ, որ գաղութային երկիրներու եւ ժողովուրդներու **անկախութեան ճանաչումին** մասին Միջազգային Հռչակագրի 4-րդ կէտին մէջ կ'ըսուի հետեւեալը. «**Պետք է դադրեցուի ամէն ռազմական գործողութիւն** կամ ճնշումի միջոց, ինչ բնոյթի ալ ըլլայ, որոնք ուղղուած են ինքնորոշուող կախեալ ժողովուրդին դէմ, **որպէսզի այս ժողովուրդին տրուի** հնարաւորութիւն՝ խաղաղութեան եւ ազատութեան պայմաններու մէջ, **իրականացնելու իր լիակատար անկախութեան իրաւունքը**»

Ուրեմն. Արցախի դէմ առաջին պատերազմն ու այս երկրորդը կը խախտեն յիշեալ միջազգային հռչակագրի 4-րդ կէտը (Այս խախտումներուն դէմ Ապահովութեան Խորհուրդին կրնայ դիմել Հայաստանի կառավարութիւնը, պահանջելով Ատրպէյճանի գրաւող զօրքին դուրս հանումը գրաւեալ շրջաններէն): Այս պատերազմին երկու առաջին գիծի կողմերն են Արցախը եւ Ատրպէյճանը, իսկ Հայաստան **կ'օգնէ Արցախի ինքնորոշումին՝** համաձայն Միջազգային Հանրային Իրաւունքի սկզբունքներուն:

Այս իրականութիւնը պետք է շեշտուի բանակցութեանց ընթացքին, եւ Արցախի պատուիրակութիւնը պետք է լաւ սերտած ըլլայ Ակադ. Եուրի Բարսեղովի «**Ինքնորոշման Իրաւունքի Մասին**» երկասիրութիւնը, որ նախ լոյս տեսած է Մոսկուայի մէջ (ռուսերէն լեզուով), ապա՝ Երեւանի մէջ (հայերէն լեզուով): (Լաւ կ'ըլլայ այս գիրքին ռուսերէն լեզուով մէկ օրինակը նուիրել Վլատիմիր Փուլինին, **բանակցութիւններէն առաջ, եւ անյապաղ կերպով**)

Այս նոր բանակցութեանց ընթացքին թոյլ պետք չէ տրուի Ատրպէյճանի պատուիրակութեան որ յաջողի պատերազմին **բուն կողմերը** ներկայացնել՝ Հայաստանը եւ Ատրպէյճանը, եւ ոչ թէ՛ Արցախը եւ Ատրպէյճանը: Որովհետեւ՝ Հայաստան ընդ Ատրպէյճանի պարագային, Հայաստան Ատրպէյճանէն հողեր խլելու սխալը գործած կը նկատուի, որուն դէմ միայն Ատրպէյճան կրնայ բարձրացնել իր տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը, զոր չի կրնար Արցախի դէմ բարձրացնել: Այս պատճառով է որ Ատրպէյճան կը ջանայ Արցախը դուրս հանել բանակցութեան սեղանէն, մոռցնել տալու համար Արցախի ինքնորոշման իրաւունքին սարսափելի զէնքը, եւ բանակցութեան օրակարգէն դուրս հանելու համար Արցախի **կարգավիճակի** հարցը (Արցախի **կարգավիճակին** որպէս **ինքնավար** մարզ՝ **կորիզն է այս հակամարտութեան**)

12 - Վլատիմիր Փուլին, համբերատար ինքնազոհակումով, 49 օր պահպանեց իր Մինսքի խմբակի համանախագահներեն մին ըլլալուն պարտադրած **անկողմնակալութիւնը** երկու կողմերուն միջեւ: Երբ թուրք-թաթար ճակատը մեկուսացուեցաւ միջազգային հարթակին վրայ, եւ օտար երկիրներու միջամտութեան հաւանականութիւնը սպառեցաւ՝ **ԱՄՆ-ի ալ յարումովը** պատերազմը դադրեցնելու պահանջին, Փուլին գործադրեց (**առանց կռիւին մասնակցելու**) Ռուսաստանի Ռազմական Հայեցակարգին Ա. գլուխի Բ. Հատուածի թիւ 2 կետը, քանի որ իրեն դաշնակից Հայաստան պետութեան սահմաններու մերձակայքին (Արցախի մէջ) զինեալ հակամարտութիւն ստեղծուած էր:

Ուրեմն. Փուլին, ճիշդ պահին, **Մինսքի խմբակին փոխարէն**, ի՛նք միջամտեց պարտադրելով զինադադարը, պահպանելով Ռուսաստանի ազգային անվտանգութեան շահերը Անդրկովկասի մէջ, անկարելի դարձնելով ուրիշ պետութիւններու միջամտութիւնը, փաստելով՝ որ Անդրկովկասի խաղաղութեան պահպանումը բացառապէս Ռուսաստանի իրաւասութիւնն է: Եւ **եթէ՛** Մինսքի խմբակի միւս երկու համանախագահները բողոքէին Փուլինի այս միակողմանի քայլը, կրնար անոնց պատասխանել, թէ ինք գործադրեց գաղութային երկիրներու եւ ժողովուրդներու անկախութեան ճանաչումի մասին Միջազգային Հռչակագրի 4-րդ կետը...:

13 - Հայաստանի Հանրապետութիւնը պետք է ճանչնայ Արցախի Հանրապետութեան անկախութիւնը, քաջալերելով ուրիշ պետութիւններ որպէսզի իրենք ալ ճանչնան, բայց այդ ճանաչումին հիմքը չնկատեն **ազգակցութեան կապը**, այլ՝ ՄԱԿ-ի կողմէ անդամ պետութիւններէն պահանջուած ինքնորոշուող ժողովուրդին օգնելու պարտաւորութիւնը: Այլ քայլը՝ առաւել կը շեշտէ այն, թէ Հայաստան բնաւ չէ ձգտած իրեն կցելու Արցախը, ինչ որ կը հերքէ Ատրպէյճանի գրապարտութիւնը թէ Հայաստան կ'ուզէ խլել Արցախը Ատրպէյճանէն:

14 - Արեւելահայաստանի մէջ տակաւին տոկացող եւ գործող հասարակական **հայրենասէր, ազգասէր եւ ժողովրդասէր** ուժերը՝ ոչ միայն պետք է սատարեն ազգի **ջախջախիչ մեծամասնութեան ազգային համերաշխութեան ստեղծումին**, այլեւ աջալուրջ հսկեն եւ թոյլ չտան որ ազգի **չնչին փոքրամասնութիւնը** հանդիսացող օլիգարխներու դասակարգը (օգտագործելով ու չարաշահելով ներկայի դժուարին ու տագնապալի իրավիճակը) **վերագրաւէ երկրի իշխանութիւնը**: Եւ այս ուժերուն պետք է միանան Փաշինեանի հետեւորդ այն **ազգային խղճմտանք ունեցող** պատգամաւորները, որոնք գիտակցեցան Փաշինեանի հակառուսական արեւմտամետ կողմնորոշումին սխալ եւ ազգաքանդ ըլլալուն, որպէսզի՝ Ազգային ժողովին մէջ կազմուի մեծամասնութիւն մը, որ կրնայ Փաշինեանի կառավարութեան **տրուած վստահութիւնը յետս կոչել**, եթէ՛ Փաշինեան ինք (իր ազատ կամքով) **չիրաժարի**: Այս է Փաշինեանը **վերացնելու խաղաղ եւ սահմանադրական եղանակը**

15 - Այս պատերազմին ամենէն սեւ երեսակը կը մնայ Նախիջեանի վրայով Ատրպէյճանի ցամաքի ճամբով Թուրքիոյ հետ կապուիլը, որուն ներկայացուցած

վտանգին ծանրակշռությունը մասամբ կը թերեւսայ` Լաչինի անցքին պահպանումովը Հայաստանի եւ Արցախի միջեւ, մասամբ ալ` Ռուսաստանի ազդեցութեան յաւելումովը Ատրպէյճանի վրայ: Որովհետեւ` այն չափով որ այդ ազդեցութիւնը կ'աւելնայ, նոյն չափով Ատրպէյճան կը հեռանայ Փանթուրքիզմի Ծրագրէն (ինչ որ կարելոր շահ մըն է Հայաստանի անվտանգութեան համար):

Վերջին հաշուով, Անդրկովկասի իբր Ռուսաստանի անվտանգութեան գօտիի պահպանումը, կը պահպանէ Հայաստանի եւ Արցախի անվտանգութիւնը...:

Comments

Keghart – 2020-12-02 20:59:19

Unfortunately Maitre Derderian writes only in Armenian and Arabic, though he is fluent in English and French. Hopefully someone will volunteer to translate this essay. Dikran

Gabriel Srabian – 2020-11-30 21:29:22

Is there any translation of the above article in English? It is very unfortunate, but true, that my Armenian reading has taken a big toll backward especially when it is in the dialect of our country.

Lusine Nalbandyan – 2020-11-30 15:18:03

Great research...thank you! Armenian lawyers where are you? Where are our claims in the courts? How much more we can wait? ...just picture what our enemy would do if they had in their hands Treaty of Sevres, Wilson's Arbitral Decision, option to deny Moscow agreement, Artsakh's democratic referendum of 1988 and series of pleas of self-determination, endless violations of human rights in this and previous conflicts, crimes against civilians, war crimes..... We must hurry....we don't have time to procrastinate. Knowing the facts is very good, but it is not enough, we need ACTION and we need it now!